

Topografi.

Daniel Bruuns *Danmark, Land og Folk* skal øjensynlig være Traps Danmark paa en anden Maade. Forskellen bliver dog betydelig, og den er tilstræbt efter en bestemt Plan: medens Trap kun vil være en udførlig og nøjagtig Haandbog til at slaa efter i, bringer Bruuns Værk tillige store Afsnit, hvormed det er Meningen, at de uden Vanskelighed skal kunne læses i Sammenhæng. Der er lagt Vægt paa, baade for Landet som Helhed og for de enkelte Landsdele, at give store sammenfattende Oversigter over vigtige Sider af saavel Naturen som Kulturen. Disse mere almene Udsagn, der skal tiltrække dem, der vil bruge Værket til ligefrem Læsning, optager saa megen Plads, at de egentlige Beskrivelser af Byer og Sogne faar langt mindre Rum end hos Trap og derfor ikke bliver tilnærmelsesvis saa udførlige. Det kan derfor straks fastslaaes: at dette Værk skulde kunne erstatte Trap som topografisk Haandbog er der ikke Tale om; man vil her savne en væsentlig Mængde af de detaillerede Oplysninger, som man altid er sikker paa at finde hos sin Trap.

Paa den anden Side vil naturligvis de omtalte Oversigtsartikler efter deres hele Anlæg give Belæring, som ikke findes hos Trap, saa meget mere som de alle er skrevet af særdeles kyndige Folk; det gør unægtelig et solidt Indtryk, naar det store Afsnit om Danmarks Landbrug i I. Bd. fremtræder under Redaktion af selve det kgl. Landhusholdningsselskab. Sekretær *Hertel* giver her et kort Rids af Landbrugets Udvikling i 19. Aarh., og derefter følger en Række specielle Afsnit, alle sagkyndige, men tillige meget kortfattede. Under en samlet Behandling af »Folket og dets Mindesmærker« skriver Hans Kjær om Oldtidsmindesmærker og Oldtidsbebyggelse, Jørgen Olrik om de gamle danske Landsbyer og Bøndergaarde, Chr. Axel Jensen om Toldsteder, Herregaarde og Slotte, Dr. M. Mackeprang om Kirkebygninger. I det almindelige Afsnit om Landets Byer (Bd. II) har afdøde Dr. Villads Christensen skrevet om Købstædernes og Københavns Historie, Hugo Matthiessen om Grundplan og Byggeskik i Købstæderne, medens Københavns Arkitektur er behandlet af Chr. Axel Jensen. Afsnittene om Sønderjylland (II og IV) skyldes for en væsentlig Del H. V. Clausen og Dr. P. Lauridsen.

Efter de store Lands-Overblik begynder midt i II. Bd. de specielle Afsnit om de enkelte Amter. Under hver Rubrik findes regelmæssig et Stykke om forhistorisk Arkæologi af Hans Kjær og et Stykke om middelalderlig Arkæologi (Voldsteder og Herregaarde)

af Chr. Axel Jensen. Endelig hører regelmæssig til Skildringen af hver Amt et Stykke, hvis Titel varierer meget, men som stadig har det samme Formaal: at give et Slags alment Indtryk af Egnens Kulturforhold og Historie. Det er med andre Ord Amtsbeskrivelsernes »aandfulde« Stykke, og helt let har det selvfølgelig ikke været at skrive det. Det er et Held for Udgifveren, at han paa dette Punkt i saa høj Grad har kunnet raade over Dr. Villads Christensens Pen, hvorfra de allerfleste af disse Artikler stammer. Vel ingen anden af vore Historikere beherskede saa meget kulturhistorisk Stof som denne nu afdøde Forsker, i hvis samlede Produktion hans omfangsrige Bidrag til dette Værk indtager en værdig Plads. Hans Fortælleevne er her kommet udmærket til sin Ret, men Valget af det, han fortæller, maa selvfølgelig til dels være noget tilfældigt. Artiklen om Præstø Amt (V) dvæler paa Grundlag af Severin Kjærs Arbejder udelukkende ved Bondeundertrykkelsen i svunden Tid, hvad der selvfølgelig kan give den ukyndige Læser det Indtryk, at denne Egn har været meget værre stillet end andre sjællandske Egne. Stykket »Himmerland« om Aalborg Amt (III) refererer bl. a., hvorledes en gammel Herredsfoged paa Kristian 6.s Tid klager over Tidens sørgelige Forandringer; men er der noget ved et saadant Træk, der særlig maler himmerlandske Forhold?

Af andre Bidragydere paa dette Omraade er der Axel Holck, der skriver om »Folk og Færd gennem Tiderne« paa Lolland-Falster (IV), et godt socialhistorisk Rids fra Tiden før 19. Aarh., Dr. E. Nystrøm, der bevæger sig i et af sine Specialer ved at behandle »Levesæt og Folkeliv« i Københavns Amt, Overlæge Zahrtmann, der skriver om Bornholm, Prof. Hans Olrik, der skildrer »den historiske Udviklings Gang« i Frederiksborg Amt (V). Den sidstnævnte har tillige under Sorø Amt skildret »Midtsjælland i Middelalderen«, medens Redaktør J. V. Christensen med sikker Haand fører ind i den nyere Tids Samfundsliv i Sorø Amts Landsogne (V).

— De fem store Bind har her kun været omtalt med Hensyn til den Del af deres Indhold, der har historisk Interesse. Helhedsindtrykket bliver: et vel skrevet Værk, hvis Stof ikke har kunnet undgaa at faa en noget fragmentarisk Behandling, men som ikke er blevet mere »populært« i snæver Forstand, end at ogsaa mere specielt interesserede kan tage det i Haanden og høste Udbytte af det.

Det er meget uheldigt, at ikke ethvert af Bindene har fortløbende Sidetal, og at der ikke findes nogen samlet Indholdsfor-

tegnelse; det absolut nødvendige Generalregister til hele Værket vil derimod blive udarbejdet og fremkomme i 1923.

Hans Jensen.

Af *Danske Herregaarde ved 1920*, der udkommer under Redaktion af Louis Bobé, H. Berner-Schilden-Holsten, Vilh. Lorenzen og Palle Rosenkrantz foreligger nu et Førstebind, som omfatter Sjælland og skildrer denne Øs mere anselige Gaarde, ialt 54. Bogen er et Pragtværk med mangfoldige Illustrationer til Belysning af baade Fortid og Nutid. Hist og her kan Billedredaktionen forekomme lidt tilfældig. Hvorfor skal man tre Gange under Lerchenborg præsenteres af en Gen-givelse af det samme Maleri af Ditlev Vibe? Teksten kan selvfølgelig ikke være vidtløftig, naar man tager i Betragtning, at der, inklusive det store Billedstof, kun har været 514 Sider at fordele paa alle de 54 Gaarde. Redaktionens Medlemmer synes at have været særlig heldige med at faa forholdsvis god Plads til deres Stykker, men dette er naturligvis et Tilfælde.

Oplysninger, der maa meddeles indenfor en saa snæver Ramme, bliver nødvendigvis fragmentariske. Det kræver megen Omtanke af Skribenten, hvis det hele skal blive til mere end en Illustreret-Tidende-Artikel. De kyndige Penne, der her har været i Virksomhed, har sørget for, at der gennemgaaende er Tale om noget andet og mere. Palle Rosenkrantz har ydet 7 vel-skrevne Bidrag. Et Par Stykker er skrevet af tilfældige Mænd. Men den største Del af Værket skyldes den historiske Sagkundskab. Det er især Arkivernes og Musæernes Mænd, som har slaaet sig sammen om at frembringe dette Arbejde, der — bortset fra Redaktionen — præges af Navne som W. Norvin, O. Andrup, Fr. Beckett, C. Neergaard, P. B. Grandjean, Chr. Axel Jensen. Naturligvis har disse Forskere ikke forsømt at bruge specielle og utrykte Kilder. Det socialhistoriske Kildestof sporer man stærkt hos f. Eks. Norvin, af hvis Stykker maa-ske »Kongsdal« og »Gunderslevholm« kan fremhæves, og S. Ny-gård. Men hvad der lægges Vægt paa, bliver iøvrigt ret forskelligt, ikke blot efter Emnet, men i høj Grad ogsaa efter Forfatterens forskellige Interesser. Et rent landbohistorisk Rids giver undtagelsesvis Erik Arup i det enkelte Bidrag om Eriksholm, han har ydet.

De Meddelelser, der gives om Ejerforhold gennem Tiderne, skyder ganske naturlig Personalhistorien lidt frem. Det bliver ogsaa til nette smaa Karakteristiker af fremtrædende sjællandske Godsejere som f. Eks. A. G. Moltke, J. L. Holstein, Fr. A. Holstein,